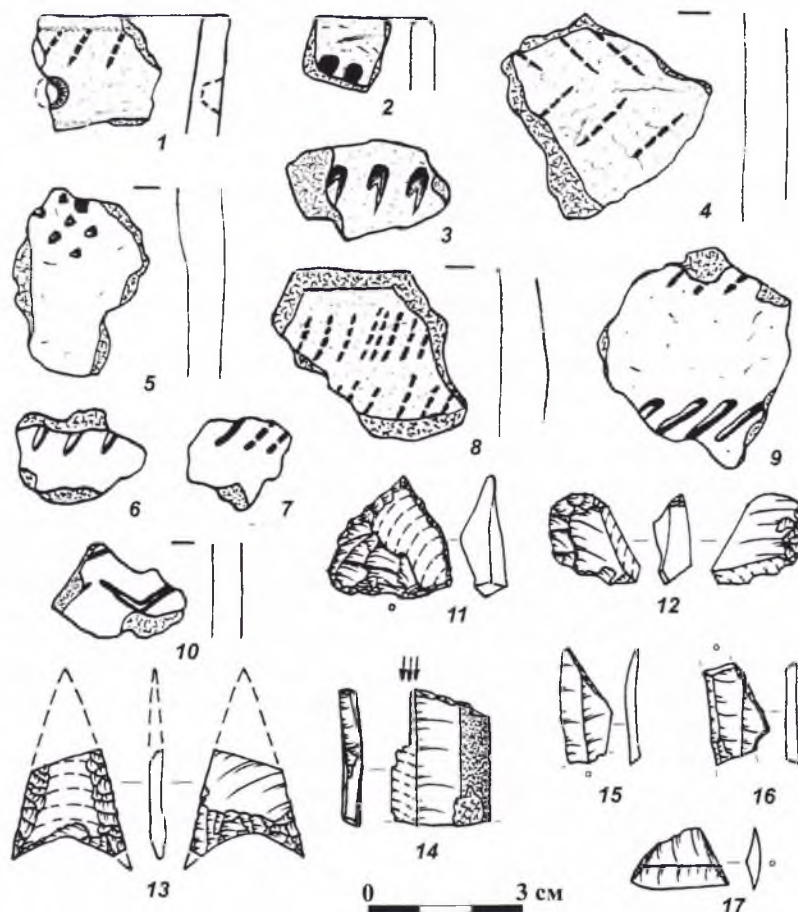

Агульная структура крамянёвага інвентару помнікаў Русаковічы-4 і Мікалаеўшчына-1. Даследаванні 2012 г.

Марфалагічная група*	Катэгорыя	Русаковічы-4		Мікалаеўшчына-1		
		Паверхневыя зборы	Усяго ў групе	Шурф	Паверхневыя зборы	Усяго ў групе
I	Абломкі канкрэцый з адзінкавымі сколамі і нуклеападобныя абломкі	7	7	–	–	–
	Нуклеусы ад пласцін і іх фрагменты, аднапляцовачныя	6	14	–	–	–
	Нуклеусы ад пласцін, двухпляцовачныя	8		–	–	
	Нуклеус ад адшчэпаў і пласцінак, двухпляцовачны	1	1	–	–	–
	Нуклеусы ад адшчэпаў, аднапляцовачныя	3	11	–	–	–
	Нуклеусы ад адшчэпаў, двухпляцовачныя	2		–	–	
	Нуклеусы ад адшчэпаў, са шматразовай зменаў арыентацыі	6		–	–	
	Незначальныя нуклеусы (фрагменты)	7	7	–	–	–
	Лушчкі і іх фрагменты	3	3	–	–	–
	Пласціны з захлыстам і іх фрагменты	4	16	–	–	–
	Рабрыстыя пласціны і іх фрагменты	12		–	–	
	II	Пласціны скарыністыя і іх фрагменты	6	82	1	3
Пласціны падскарыністыя і іх фрагменты		30	4		9	
Пласціны без скарынкі і іх фрагменты		46	7		15	
Адшчэпы скарыністыя		27	347	4	8	149
Адшчэпы падскарыністыя		78		7	17	
Адшчэпы са скарынкай (фрагменты)		28		5	8	
Адшчэпы без скарынкі		167		14	45	
Адшчэпы без скарынкі (фрагменты)		46		15	26	
Адшчэп з лушччя		1	56	–	–	65
Разцовы скол		1		–	–	
Лускавінкі (< 1,5 см)		21		9	14	
Дробныя фрагменты незначальных сколаў		9		4	8	
Абломкі незначальныя		25		13	17	
III	Наканечнік стралы на пласціне	1	32	–	–	11
	Трапецыі	1		–	1	
	Вастры са скошаным канцом і іх фрагменты	–		–	2	
	Укладыш	1		–	–	
	Наканечнікі з біфацияльнай апрацоўкай і іх фрагменты	1		–	2	
	Разцы	3		1	–	
	Скрабкі	11		1	1	
	Скрабачы	4		2	–	
	Скрэблы	2		–	–	
	Раклет	1		–	–	
	Камбінаваныя прылады (разец + скрабок)	2		–	–	
	Праколка	1		–	–	
	Нож на адшчэпе	1		–	–	
	Прылада са скоблепадобнай выемкай	1		–	–	
	Цёслы	2		–	–	
	Макралітычны выраб з біфацияльнай апрацоўкай	–	1	–		
	Скол аднаўлення пляцоўкі нуклеуса з рэтушшу	1	52	–	–	10
	Рабрыстая пласціна з рэтушшу	–		–	1	
	Рэтушаваныя пласціны і іх фрагменты	10		2	5	
	Рэтушаваныя адшчэпы і іх фрагменты	40		–	2	
Незначальная прылада (фрагмент)	1	–		–		
Усяго		628	90	184	274	

* I – нуклеусы і тэхнічныя формы, звязаныя з іх падрыхтоўкай і эксплуатацыяй; II – прадукты дэбітажу; III – марфалагічныя прылады.

Мал. 1. Кераміка (1–10) і крэмянёвыя вырабы (11–17). Мікалаеўшчына-1. 2012 г. Малюнак А. У. Зуевай

Кераміка лысагорскага этапу нёманскай культуры (28 фрагментаў, з іх 13 – арнаментаваныя).

Кераміка мае руды і шэра-руды колер. Усе абломкі паходзяць ад гладкасценнага посуду, 16 фрагментаў вылучаюцца надзвычай добра загладжанымі, нібы ангабаванымі, знешнімі паверхнямі. Таўшчыня сценак дасягае 5–11 мм.

У залежнасці ад выкарыстаных адтлuschальнікаў кераміка падзелена на дзве групы: 1) кераміка з невялікай колькасцю раслінных дамешак, параўнальна вялікай колькасцю розназярністай жарствы і пяска; 2) кераміка з невялікай колькасцю раслінных дамешак, параўнальна вялікай колькасцю дробназярністай жарствы і невялікай колькасцю шамоту.

Каля паловы фрагментаў паходзіць ад арнаментаванага посуду. Вылучаны такія арнаментальныя матывы, як гарызантальныя пасы нахіленых адбіткаў грэбня (мал. 1: 7) альбо авальнага штампа (мал. 1: 6), гарызантальныя пасы ямкавых уцісканняў (мал. 1: 5). У адным выпадку пасы, утвораныя рознымі элементамі, спалучаліся, утвараючы адмысловую кампазіцыю (мал. 1: 9).

Незначальная кераміка «ляснога» неаліту. У гэту групу ўключаны шэсць дробных фрагментаў не-

арнаментаванага посуду з дамешкамі расліннасці і розназярністай жарствы.

Кераміка позняга неаліту (дабраборскі этап нёманскай культуры / кола культуры шнуравой керамікі) прадстаўлена фрагментам сценкі таўшчынёй 6 мм. У цеста дададзена вялікая колькасць буйназярністай жарствы, знешняя паверхня захоўвае сляды прыцірання. Пасудзіна была арнаментавана зігзагам, утвораным нэрэгулярнымі адбіткамі лінейнага штампа (мал. 1: 10).

Кругавы посуд (17 фрагментаў неарнаментаванай керамікі, у тым ліку два фрагменты паліванага посуду) датаваны эпохай позняга сярэднявекі–Новага часу.

Такім чынам, абследаванне помніка Мікалаеўшчына-1, праведзенае ў 2012 г., паказала наступнае: 1) тэрыторыя помніка была заселена не толькі ў неалітычны час [6; 2, с. 218; 3, с. 73], але і ў эпоху позняга мезаліту; 2) стаянка амаль цалкам знішчана; культурны слой захавалася выключна ў паўднёвай частцы паселішча.

Русаковічы-4. Стаянка знаходзіцца праз 0,2 км на поўнач ад вёскі, адразу за кар’ерам, уздоўж краю высокай правабярэжнай тэрасы р. Нёман, у месцы

яе плаўнага паніжэння і пераходу ў поплаў. Артэ-
факты сустракаюцца на ўчастку памерамі каля $0,5 \times$
 $0,1$ км. Тэрыторыя помніка разворваецца, паўднёвая
частка стаянкі забудоваецца дачамі.

Паселішча выявіў у 1975 г. М. М. Чарняўскі [4,
с. 17]. У 2011 г. ён паўторна абследаваў помнік [9,
с. 15, мал. 39]. Сабраныя артэфакты дазволілі да-
следчыку датаваць стаянку эпохай мезаліту [7, 8].

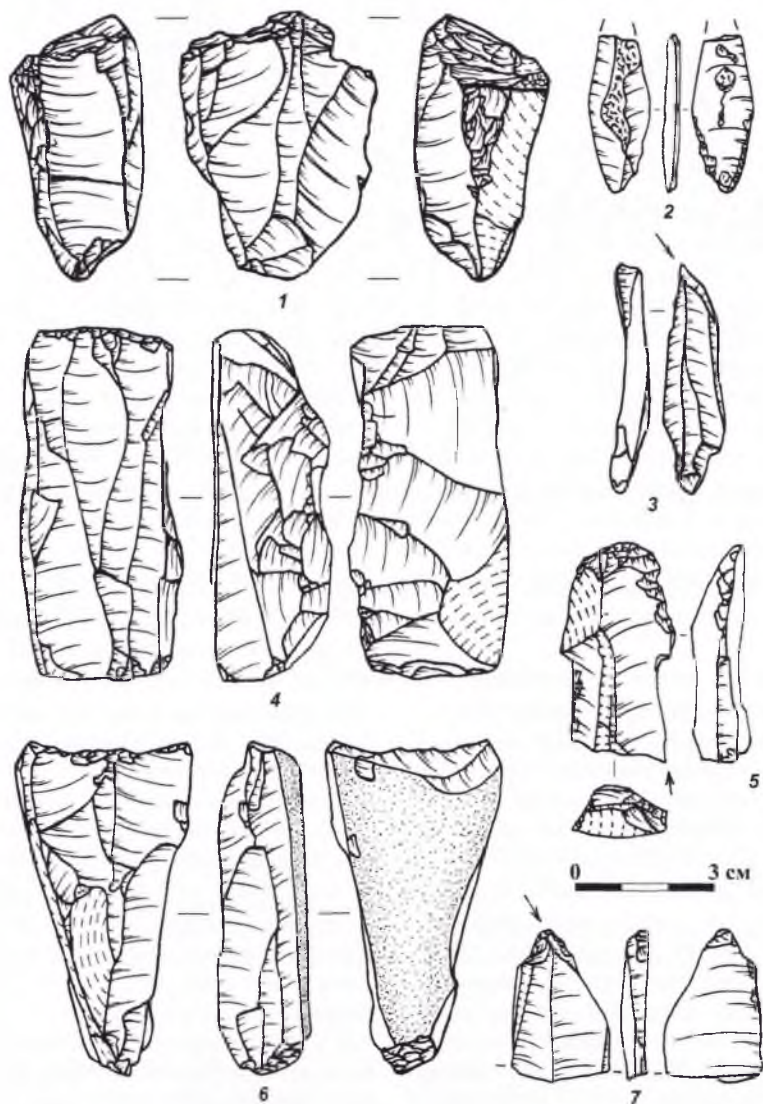
У 2012 г. аўтары артыкула правялі на помніку
збор пад'ёмнага матэрыялу. Была атрымана калек-
цыя, якая складаецца з 628 крамянёў, двух камен-
ных вырабаў, двух фрагментаў ляпной керамікі,
76 фрагментаў кругавой керамікі і аднаго фрагмен-
та кафлі.

Крамянёвы інвентар помніка змешаны (гл. таб-
ліцу). На падставе тэхніка-марфалагічнага аналізу

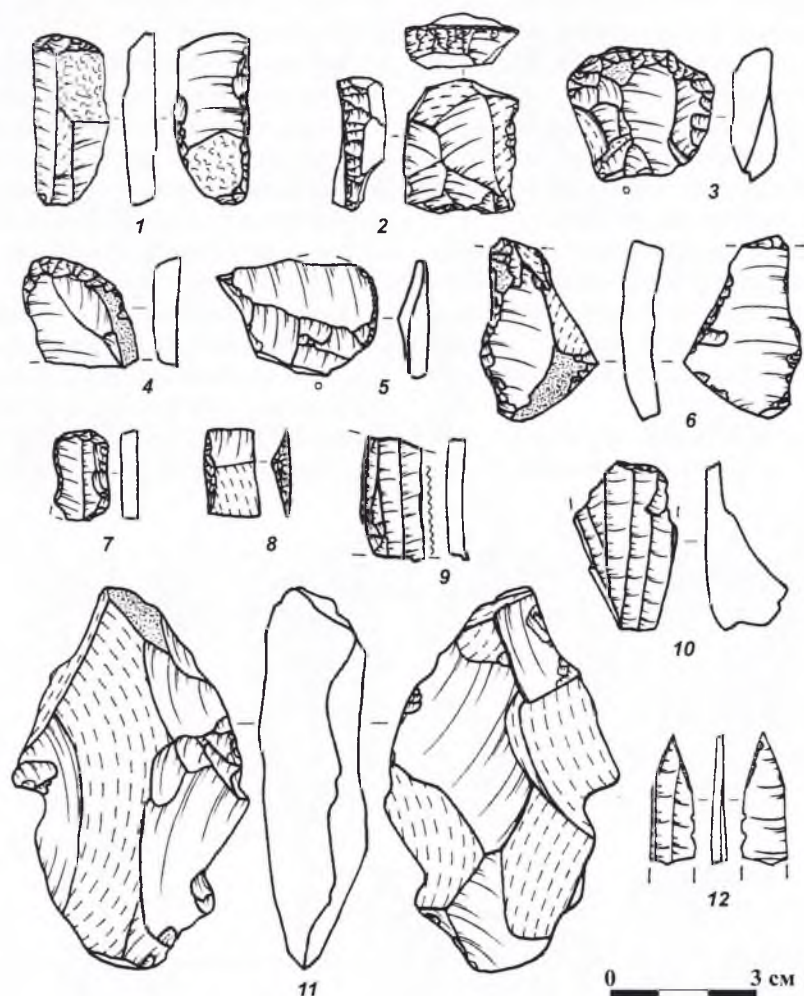
артэфактаў былі вылучаныя тры этапы засялення
тэрыторыі помніка.

Фінальнапалеалітычны этап існавання паселі-
шча звязаны з тэхнакомплексам з чаранковымі нака-
нечнікамі стрэл. У калекцыі прадстаўлены двухпля-
човачны нуклеус ад нерэгулярных пласцін з часткова
супадаючымі паверхнямі сколвання і без дадатковай
апрацоўкі бакоў і контрфронту (мал. 2: 1), які мае ры-
сы, характэрныя для традыцый крэмнеапрацоўкі вал-
кушанскай культуры [1, с. 51–52].

Некаторыя артэфакты адпавядаюць прыкметам
свідэрскай культуры. Да гэтага комплексу аднесены
лазальсты наканечнік стралы на пласціне з насадам,
сфармаваным паўстромкай краявой рэтушшу з боку
брушка (мал. 2: 2), і два монафрантальныя двухпля-
човачныя нуклеусы ад пласцін (мал. 2: 4, 6). У ад-

Мал. 2. Крамянёвыя вырабы (1–7). Русаковічы-4. 2012 г. Малюнак А. У. Зуевай

Мал. 3. Крамянёвыя вырабы (1–12). Русаковічы-4. 2012 г. Малюнак А. У. Зувай

наго нуклеуса бакі і контрфронт цалкам апрацаваныя, у другога – на контрфронце захаваліся ўчасткі скарынкі.

Асобныя знаходкі – разцы, прадстаўленыя рэтушным сярэдзінным на шырокай пласціне (мал. 2: 7), адзіночным падоўжным на пласціне (мал. 2: 3) і двухгранным бакавым здвоеным на супрацьлеглых канцах; дзве камбінаваныя прылады (разец + скрабок) (мал. 2: 5), большасць знойдзеных канцавых скрабкаў на пласцінах і адшчэпах (мал. 3: 1–4), моцна спрацаваныя двухпляцовачныя нуклеусы ад пласцін – маюць несумненна фінальнапалеалітычны характар, аднак іх дакладная культурна-храналагічная ідэнтыфікацыя выклікае цяжкасці.

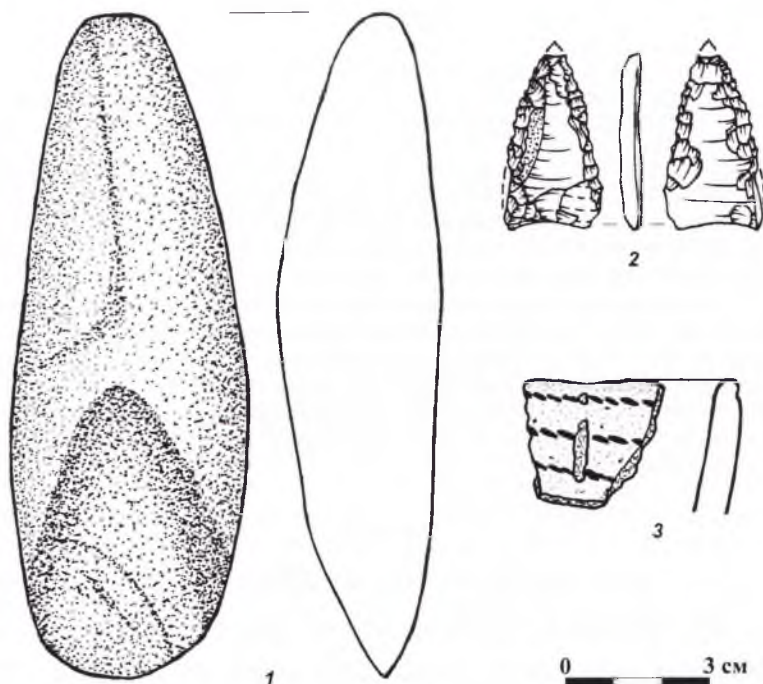
Мезалітычны этап засялення стаянкі прадстаўлены матэрыяламі яніславіцкай культуры. З гэтай таксанамічнай адзінкай звязаны наступныя артэфекты: высокая трапецыя (мал. 3: 8), укладыш з сячэння рэгулярнай пласціны (мал. 3: 9), праколка на рэгулярнай пласціне (мал. 3: 12), мікралітычны

скрабок на зламаны рэгулярнай пласціне (мал. 3: 7), чатыры скрабачы (мал. 3: 6) і ракет (мал. 3: 5), дзве цёслы, выкананыя з фрагментаў крамянёвых канкрэцый (мал. 3: 11), тры фрагменты аднапляцовачных нуклеусаў ад вельмі рэгулярных пласцін (мал. 3: 10), серыя рэгулярных пласцін, знятых з аднапляцовачных нуклеусаў.

Да эпохі *неаліту* (нёманская культура) аднесены трохвугольны наканечнік стралы, апрацаваны краявой біфасцыяльнай зубчатай рэтушшу (мал. 4: 2).

Каменныя вырабы прадстаўлены адным каменным адшчэпам і адной каменнай цяслою (4: 1). Апошні артэфект датаваны ў межах шырокага храналагічнага дыяпазону – ад эпохі неаліту да ранняга жалезнага веку.

Лянная кераміка, знойдзеная ў 2012 г., датавана *неалітычным часам*. Адзін фрагмент – абломак неарнаментаванай сценкі з дамешкамі жарствы і расліннасці ў цесце – належыць да нёманскай культуры. Другі фрагмент адносіцца да кола культуры

Мал. 4. Каменны (1) і крамянёвы (2) артэфакты, кераміка (фрагмент) (3). Русаковічы-4. 2012 г. Малюнак А. У. Зуевай

шнуровай керамікі. Пасудзіна мела высокае адхіленае вонкі венца са скругленым зрэзам. У якасці адтлушчальніка была выкарыстана розназярністая жарства з перавагай часцінак дробных і сярэдніх памераў. Кераміка гладкасценная, таўшчыня сценкі – 8 мм. Фрагмент аздоблены трыма гарызантальнымі пасамаі адбіткаў шнура (мал. 4: 3).

Кругавы посуд (72 фрагменты неарнаментаванай керамікі, 4 фрагменты пасудзін з палівай), а таксама фрагмент шчытка пячной кафлі датаваны эпохай позняга сярэднявекі–Новага часу.

Такім чынам, у выніку прац, праведзеных на помніку Русаковічы-4 у 2012 г., устаноўлена наступнае: 1) стаянка функцыянавала не толькі ў эпоху мезаліту, як меркаваў раней М. М. Чарняўскі [7, 8], але і ў больш ранні (фінальны палеаліт) і больш позні (неаліт) час; 2) тэрыторыя стаянкі была асвоена таксама ў перыяд позняга сярэднявекі–Новага часу; 3) асноўнай частцы помніка ў самай блізкай будучыні пагражае знішчэнне ў сувязі з інтэнсіўным будаўніцтвам на дачных ўчастках.

Літаратура

1. Калечиц, Е. Г. Этапы заселения Мотольского микрорегиона в каменном и бронзовом веках : по материалам поселения Мотоль-17 / Е. Г. Калечиц, В. С. Обуховский // Lietuvos archeologija. – 2004. – Т. 25. – Р. 48–78.
2. Лакіза, В. Л. Старажытнасці позняга неаліту і ранняга перыяду бронзавага веку Беларускага Панямоння / В. Л. Лакіза. – Мінск : Беларус. навука, 2008. – 343 с.
3. Лакіза, В. Л. Мікалаеўшчына / В. Л. Лакіза, М. М. Чарняўскі // Археалогія Беларусі : энцыкл.: у 2 т. / рэдкал.: Т. У. Бялова (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2011. – Т. 2 : Л–Я. – С. 73–74.
4. Чарняўскі, М. М. Справаздача аб археалагічных даследаваннях у 1975 г. / М. М. Чарняўскі // ААНД Ін-т гісторыі НАН Беларусі. – Арх. № 513. – 54 с.
5. Чарняўскі, М. М. Справаздача аб археалагічных даследаваннях у 1986 г. / М. М. Чарняўскі // ААНД Ін-т гісторыі НАН Беларусі. – Арх. № 963. – 70 с.
6. Чарняўскі, М. М. Мікалаеўшчына. 2967. Паселішча / М. М. Чарняўскі // Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Мінская вобласць. – Мінск : БелСЭ, 1987. – Кн. 2. – С. 241.
7. Чарняўскі, М. М. Русаковічы. 29796. Паселішча-4 / М. М. Чарняўскі // Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Мінская вобласць. – Мінск : БелСЭ, 1987. – Кн. 2. – С. 244.
8. Чарняўскі, М. М. Русаковічы / М. М. Чарняўскі // Археалогія Беларусі : энцыкл.: у 2 т. / рэдкал.: Т. У. Бялова (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2011. – Т. 2 : Л–Я. – С. 262.
9. Чарняўскі, М. М. Справаздача аб археалагічных даследаваннях у 2011 г. / М. М. Чарняўскі // ААНД Ін-т гісторыі НАН Беларусі. – Мінск, 2012. – Арх. № 2837. – 43 с.

Резюме

В. В. Ашейчик, А. В. Зуева, М. М. Чернявский

Новые материалы каменного века из верховьев Немана

Представлены материалы, полученные в ходе разведочных работ 2012 г. в окрестностях деревень Миколаевщина и Русаковичи Столбцовского района Минской области. В результате шурфовки (2 м²) и сборов с поверхности на стоянке Миколаевщина-1 получены 274 кремневые находки и 93 фрагмента лепных сосудов. В кремневом инвентаре выделяются материалы мезолитического облика, вероятно, связанные с индустрией яниславицкой культуры, и находки неолитического возраста. Лепная керамика соотносится с припятско-неманской культурой раннего неолита, лысогорским этапом неманской культуры (средний неолит) и поздним неолитом (доброборский этап неманской культуры / круг культур шнуровой керамики). Основную часть коллекции подъемного материала, собранного на стоянке Русаковичи-4, составляют кремневые изделия (628 ед.). Техничко-морфологический анализ разновременного инвентаря позволяет выделить несколько этапов заселения памятника в финальном палеолите (волкушанская и свидерская культуры), мезолите (яниславицкая культура ?) и неолите. Два фрагмента лепной керамики принадлежат горшкам неманской культуры и культуры круга шнуровой керамики. Также на обоих памятниках собрана круговая керамика, датированная поздним средневековьем–Новым временем.

Summary

V. U. Asheichyk, A. U. Zuyeva, M. M. Charniauski

New Materials of the Stone Age from the Basin of Upper Nioman

The article discusses the materials obtained during archaeological prospection near Mikalayeushchyna and Rusakovichy villages (Staubcy district, Minsk region) in 2012. 274 flint artifacts and 93 hand-made pottery shards come from test pit (2 sq. m) and surface collection on Mikalayeushchyna-1 site. Flint inventory contains materials of the Mesolithic (Janislawice Culture ?) and Neolithic periods. Pottery is related to Prypiat-Nioman Culture of the early Neolithic, to Lysaya Hara phase of Nioman Culture (the middle Neolithic) and to the late Neolithic (Dobry Bor phase of Nioman Culture / Corded Ware Culture). Mainly flint finds (628 pieces) were obtained in the course of fieldwalk on Rusakovichy-4 site. There are artifacts of the Final Palaeolithic (Wolkusz and Swidry Cultures), the Mesolithic (Janislawice Culture ?) and the Neolithic periods among them. Two shards of ceramics belong to hand-made pots of Nioman Culture and Corded Ware Culture.

Пастыніў 24.05.2013 г.